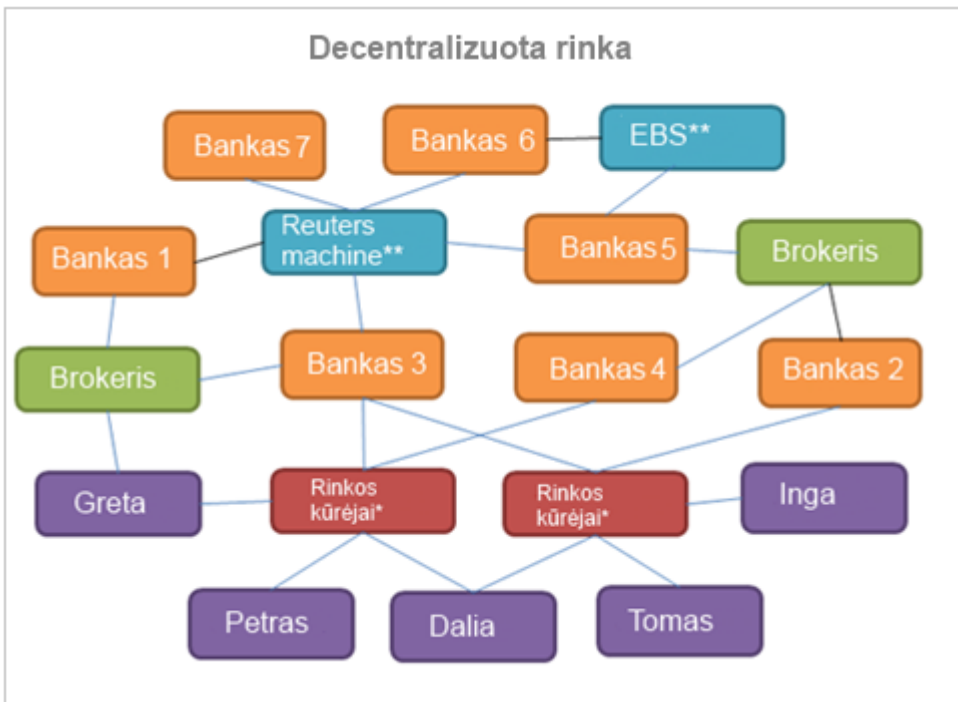

Praeitoje pamokoje sužinojote, kas yra **Forex rinka**. Norint geriau suprasti kaip ji veikia, reikia susipažinti su Forex rinkos dalyviais, FOREX mechanizmo veikimo principais. Šioje pamokoje sužinosite, kaip vyksta prekyba valiutomis. Gero skaitymo.

Forex rinka - tai ne valiutų birža

Daugelis pradedančiųjų klysta galvodami, kad egzistuoja **valiutų birža**. Kad lengviau galėtume įsivaizduoti kaip atrodo Forex rinka, palyginkime ją su vertybinių popierių birža. Pagrindinis Forex ir vertybinių popierių biržos skirtumas yra tas, kad Forex rinka yra decentralizuota - neegzistuoja viena centrinė valiutų birža, kuri sureguliuotų paklausą ir pasiūlą ir nustatytų vieną vertybinių popierių kainą. Valiutos pirkimas ir pardavimas Forex'e vykdomas įvairiuose finansų centruose. Tuo tarpu vertybinių popierių birža - centralizuota. Paprastai vienos kompanijos vertybiniai popieriai yra pardavinėjami tik vienoje biržoje, kur vertybinių popierių kainą nustato paklausa ir pasiūla.

Kas atsitiktų, jeigu tos pačios kompanijos vertybiniai popieriai būtų listinguojami keliuose skirtingose biržose? Atsakymas paprastas - kiekvienoje biržoje pirkėjų aktyvumas būtų skirtingas, todėl ir vertybinių popierių kaina nežymiai skirtųsi. Būtent tokie procesai ir vyksta Forex rinkoje. Prekyba Forex, priešingai nei vertybinių popierių rinkoje, yra

decentralizuota, tai reiškia, kad nėra vieno centro – vienos valiutų biržos ir nėra konkrečios prekybos vietos. Forex galima prilyginti šimtams valiutų biržų, kuriose prekiaujama tomis pačiomis prekėmis – valiutomis. Kiekviena tokia valiutų birža sujungta telekomunikacijomis su kitomis, analogiškomis. Šis tinklas pasklidęs po visus pagrindinius pasaulio finansų centrus ir dirba visą parą kaip vieningas mechanizmas. Čia nėra centralizuotos prekybos su vieninga valiutų birža ir viena kaina.

Forex rinka ypatinga tuo, kad joje nėra monopolijos – visi rinkos dalyviai nuolat ieško geriausios valiutos kainos. Dėl šios priežasties skirtingi brokeriai tuo pat momentu spekuliantams gali rodyti skirtingas valiutos kainas. Toliau aptarsime kiekvieną Forex rinkos dalyvį ir jų įtaką valiutos kotiruotei.

Valiutų birža ir elektroninė valiutos prekybos sistema

Valiutų birža galima būtų pavadinti nebent tokias elektronines prekybos sistemas kaip EBS (angl. Electronic Brokering System) ir Reuters machine (angl. Reuters Dealing 3000-Spot Matching). Elektroninės prekybos sistemos – tai prekybos sistemos, kurios sujungia rinkos dalyvius. Apie šias dvi sistemas galima galvoti kaip apie Pepsi ir Coca-cola gėrimus – jie yra nuolat kovoja, kuris sugebės aptarnauti daugiau klientų. Gerai išvystyta internetinės prekybos sistema ir interneto informacinės erdvės turtingumas leidžia gauti priėjimą prie informacijos ir einamosios prekybos beveik kiekvienam planetos gyventojui, kur jis bebūtų. Reuters machine ir EBS yra tarsi dvi valiutų biržos, kurios centralizuoja didelę dalį valiutos sandorių, tačiau nemaža dalis sandorių vyksta ir apeinant šias centralizuotas valiutų biržas primenančias sistemas.

Kaip formuojama Forex rinka

Forex rinkos kūrėjai (arba kotiruotojai) – kompanijos, atsakingos už tai, kad sklandžiai vyktų prekyba valiuta. Mažo valiutos sandorio išvedimas į rinką brangiai kainuoja, todėl rinkos kūrėjai suveda pirkėją su pardavėju neišvedant valiutos prekybos sandorių į tarpbankinę rinką. Tokia paslauga yra pigesnė, todėl daugeliui atrodo patraukli. Tuo atveju, jeigu rinkos kūrėjas negali suvesti pirkėjo su pardavėju, jis pats perka arba parduoda spekuliantui valiutą (užimą kitą sandorio pusę). Tokiu atveju rinkos kūrėjas prisiima valiutos riziką. Rinkos kūrėjų paslaugas perka kompanijos, kurių vertybiniai popieriai kotiruojami biržoje tam, kad prekyba vyktų aktyviau. Tokią pačią funkciją kotiruotojai atlieka ir valiutų rinkoje – jie suveda valiutos pardavėją su pirkėju ir užtikrina nuolatinį sandorių. Rinkos kūrėjai gali būti bankai, finansų institucijos. Kotiruotojai uždirba pinigus iš valiutos prikimo ir pardavimo kainos skirtumo, kuris Forex rinkoje dar vadinamas „spredu“.

Centriniai bankai

Į jų funkcijas įeina valstybinių valiutinių rezervų valdymas ir konvertavimo kurso stabilumo užtikrinimas. Valstybės suinteresuotos turėti optimalų savo nacionalinės valiutos kursą – pvz., eksporto šalys (Kinija, Japonija ir kitos) yra suinteresuotos, kad jų nacionalinės valiutos kursas būtų žemesnis. Tokiu būdu jos padeda nacionaliniams gamintojams būti konkurencingais. Kontroliuodamos valiutos kiekį rinkoje valstybės taip pat reguliuoja ekonomikos augimą – skatina ekonomikos vystymąsi, o kartais jį specialiai stengiasi „pristabdyti“, stengdamosi išvengti ekonominės krizės.

Šių uždavinių įgyvendinimui gali būti vykdomos tiesioginės valiutinės intervencijos – valstybės obligacijų supirkinėjimas. Centrinis bankas, supirkinėdamas vyriausybės vertybinius popierius, į rinką išleidžia pinigų. Padidėjus valiutos kiekiui rinkoje (t.y. padidėjus valiutos pasiūlai) valiutos kursas automatiškai mažėja (nes padidėjus prekių pasiūlai, paklausa išlieka tokia pati, todėl valiutos kaina mažėja). Valiutos kiekį rinkoje (kursą) valstybė taip pat gali keisti nustatydama:

- centrinio banko palūkanų normą. Kai yra žema palūkanų norma, komerciniai bankai moka mažas palūkanas, todėl žmonės nėra suinteresuoti laikyti savo indėlius banke ir dėl to daugiau jų lieka rinkoje, o tai mažina valiutos kursą;
- diskonto normą. Tai kaina, už kurią komerciniai bankai gali skolintis iš centrinio banko. Kuo pigiau jie gali skolintis, tuo daugiau pinigų yra rinkoje ir valiutos kursas mažėja;
- bankuose laikomų privalomųjų valiutos atsargų norma (kuo bankuose saugoma daugiau pinigų, tuo mažiau valiutos yra rinkoje ir tuo valiuta yra brangesnė).

Komerciniai bankai

Jie vykdo didžiąją dalį visų valiutos operacijų. Bankuose savo pinigus laiko visi rinkos dalyviai dirbantys su pinigais – brokeriai, valstybės, investuotojai, paprasti žmonės ir t.t. Kadangi bankuose sukaupti beveik visi pinigai, natūralu, kad ir visos valiutos keitimo operacijos vykdomos per bankus. Bankas tarsi sujungia (operacijų su klientais dėka) turimų klientų paklausos visumą konvertuodamas valiutas banko viduje. Jeigu bankas nebeturi tiek užsienio valiutos, kad galėtų patenkinti savo klientų poreikius, tuomet jis vykdo didelio masto valiutos prekybos operacijas su kitais bankais. Visiems komerciniams bankams centrinis bankas yra tarsi bosas, kuris nustato „žaidimo taisykles“, o komerciniai bankai atlieka visą darbą (operacijos su valiutomis), o visa tarpbankinė sistema sujungia visus norinčius įsigyti ar atsikratyti valiutos į vieną visumą. Bankai gali ne tik tenkinti savo klientų užklausas, tačiau ir sėkmingai prekiauti su kitais bankais (skolinti arba skolintis pinigus),

išnaudodami vien tik savo lėšas. Galiausiai Forex apibūdinama kaip tarpbankinių sandorių rinka ir kalbant apie valiutų kursus bei palūkanų normas, turima omenyje tarpbankinė valiutų rinka. Tarptautinėje valiutų rinkoje didžiausią įtaką turi stambūs tarptautiniai bankai su milijardinėmis dienos prekybos apimtimis. Iš tokių gigantų galima paminėti City, Deutsche Bank, Barclays, Union Bank of Switzerland, Citibank. Visų jų skiriamieji bruožai yra labai stambios apimties sandoriai, kurie gali pakankamai veikti valiutų poros kotiruotes bei pačios valiutos kainą.

Tarptautinės kompanijos

Kompanijos, dalyvaujančios tarptautinėje prekyboje, yra priverstos nuolat keisti vieną valiutą į kitą. Nors šios organizacijos tiesioginio priėjimo prie Forex rinkos neturi, tačiau valiutų konvertavimo ir depozito paslaugomis naudojasi per komercinius bankus. Stambios tarptautinės kompanijos, tokios kaip „McDonalds“, „Microsoft“, „Google“, „Volkswagen“ „Turkish airlines“ konvertuodamos valiutą dideliais paketais gali įtakoti valiutos kurso mažėjimą ar didėjimą.

Konvertavimo pavzdys: Įsivaizduokime įmonę „Rūbas“, kuri gamina puikius drabužius ir prekiauja tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Kompanija, gavusi užsakymą iš Japonijos, parduos savo prekes Japonijai ir už tai gaus jenas, gautą pelną reiks konvertuoti į eurus ir tokia pinigų keitimo operacija darys įtaką valiutomis, šiuo atveju padidės euro paklausą jenos atžvilgiu, nes atsirado poreikis vietoj jenos įsigyti eurus ir kuo didesnė valiutos paklausa, tuo

labiau ji brangsta.

Lėšų pritraukimo pavyzdys: Tarkim UAB „Rūbas“ tapo labai perspektyvi įmonė ir ja susidomėjo užsienio investuotojai. Investuotojams investavus (pirkus akcijas ar obligacijas) į ją, užsienio investuotojų pinigai atkeliauja į „Rūbas“ įmonę, o tai reiškia, kad investuotojai (tarkim amerikiečiai), išleido JAV dolerius, kad įsigytų eurus ir sėkmingai investuotų į perspektyvią įmonę. Tokiu atveju amerikiečiai už dolerius perka eurus, euro paklausa didėja ir tai skatina euro kainos didėjimą.

Po metų UAB „Rūbas“ tapo didelė įmonė, kuri jau nebeturi kur plėstis ir jos akcininkai nutarė, kad įmonės pelną reikia paskirstyti į 2 dalis - viena dividendams sumokėti, o kita kur nors investuoti, kad būtų gaunamos papildomos pajamos. Taigi, turime panašią situaciją - UAB „Rūbas“, nusiperka JAV išdo obligacijų, kad gautų iš jo metines palūkanas, dėl to padidėja JAV dolerio (USD) poreikis, nes JAV išdo obligacijas galima nupirkti tik už JAV dolerius, todėl doleriai brangsta euro atžvilgiu.

Investiciniai bankai, vertybinių popierių brokeriai, fondai

Investicinių kompanijų pagrindinė užduotis - diversifikuotas aktyvų portfelio valdymas per lėšų paskirstymą tarp įvairių šalių vertybinių popierių. Į investicinių kompanijų veiklą galima žiūrėti kaip į investicinį įmonės pavyzdį paminėtą anksčiau. Kad būtų dar aiškiau, pateiksime draudimo kompanijos pavyzdį. Jums kas mėnesį mokant draudimo mokestį, visi jūsų pinigai yra investuojami. Jie gali būti investuoti tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Kai yra investuojama užsienyje, yra už eurus yra perkama užsienio valstybės į kurią investuojama valiuta (pvz., JAV doleriai), o tai sumažina euro kursą kitos valiutos atžvilgiu.

Forex brokeriai

Jei pastaruosiuose pavyzdžiuose įmonės ar investicinės kompanijos pačios turi nueiti į banką ir pasikeisti jiems reikiamą valiutą, tai brokeris tai padaro už jus ir jums nieko nereikia daryti, tik pasirinkti kokią operaciją norite vykdyti. Brokerių užduotis yra suvesti užsienio valiutos pirkėjus ir pardavėjus ir vykdyti valiutų konvertavimo paslaugas pagal pardavėjo/pirkėjo pareikalavimą. Už tarpininkavimą brokerio įmonės pasiima sau komisinius, t.y. nustatytą procentinę dalį nuo sandorio sumos. Dažniausiai komisinius brokeriams sumokami spredo forma - t.y. kadangi FOREX birža yra labai likvidi, todėl tarpbankinėje rinkoje valiutos pirkimo ir pardavimo kaina beveik nesiskiria, todėl brokeris dirbtinai padidina spreadą, kuris lieka brokeriui kaip komisiniai už įvykdytą prekybą

operaciją.

Forex spekuliuojantys fiziniai asmenys

Fiziniai asmenys (žmonės) atlieka platų kiekį operacijų, kurių kiekviena nėra didelė, tačiau visumoje jos gali formuoti pakankamą papildomą paklausą ar pasiūlą: išvykimas į kitas šalis ir prekių pirkimas užsienio valstybėje. Investavimas į fondus, spekuliacinės valiutinės operacijos ir t.t. Kasdienėje veikloje žmonės negali rinktis geriausios rinkos kainos keičiant valiutą, jei žmogus turi išvykti tam tikrą dieną į Ameriką, jam bus nesvarbu, koks yra valiutos kursas, jis tiesiog paims ir nusipirks JAV dolerių. Visos šios kasdieninės žmonių operacijos valiutomis sukuria papildomą valiutos paklausą ir pasiūlą.

Pabaigai

Taigi, ką svarbiausia atsiminti iš šios pamokos? Pirma - valiutų birža neegzistuoja, mat valiutos prekybos tinklas nėra centralizuotas kaip akcijų ar obligacijų birža, spekuliantas gali matyti skirtingą valiutos kainą pas skirtingus brokerius, todėl juos reikia rinktis atsakingai. Valiutų birža pavadinti galima būtų nebent elektronines prekybos sistemas, tačiau joms tenka tik dalis valiutos sandorių.

Forex rinka svarbi visiems turintiems bent šį tą bendro su pinigais, tačiau investuotojui bene svarbiausia yra centrinių bankų vykdoma pinigų politika, tačiau nereikia nuvertinti ir kitų rinkos dalyvių (tarptautinių kompanijų, investicinių bankų įtaką valiutos kainai).

4. pamoka. [Forex žodynas: pagrindinės sąvokos ir terminai](#)

Nelik abejingas: įvertink straipsnį - pasidalink su draugais...

Straipsnį parengė: Justinas J. ir Simonas Adomavičius